

PONDĚLÍ 23. BŘEZNA 2015

ODBORNÁ ČÁST KONFERENCE
Univerzita Hradec Králové, Hradecká 1227, učebna A6

9.00–9.15
PŘIVÍTÁNÍ A ZAHÁJENÍ KONFERENCE
9.15–10.15
BLOK ÚVODNÍ A TEORETICKÝ

Mgr. Zdenka Sokolíčková, Ph.D., M.A.
Katedra kulturních a náboženských studií, PdF Univerzita Hradec Králové

Žijeme na jedné planetě...?

Konference navazuje na dvě tradice najednou – spojuje dlouhodobý zájem o kulturní a ekologické rozměry environmentálních témat, a snahu o založení transkulturního fóra. Cílem konference je rozpoutat diskusi o tom, nakolik je ekologický rozměr lidské existence možné chápat jako nosné téma pro komunikaci navzdory kulturním rozdílům. V ČR, ve Francii, na Ukrajině, v jižní Americe, v USA, v západní Africe, v Melanésii, na všech těchto více nebo méně geograficky a kulturně blízkých/vzdálených místech jsou otázky související s životním prostředím klíčové pro lidský život. Nehledáme nezpochybnitelné základy transkulturní komunikace, spíše se snažíme o identifikaci zájmů a potřeb konkrétních lidí z konkrétních kultur, které všechny čerpají ze stejného zdroje – přírodního světa.

PhDr. Přemysl Mácha, Ph.D.
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF Ostravská univerzita v Ostravě
Ani příroda ani kultura (antropologické inspirace)

Epistemologické a ontologické oddělení přírody a kultury v západním myšlení má hluboké kořeny a je úzce spjato s naší identitou, filozofií a metodologií vědy a také praktickou politikou. Je to však jen jedno z možných pojetí místa člověka ve světě. Příspěvek se zaměří na některé nedávne antropologické problematizace této kulturně-přírodní dichotomie (Bruno Latour, Tim Ingold aj.) a s oporou v etnografickém výzkumu v Novém Mexiku nabídne kritickou reflexi těchto přístupů s navržením možných řešení některých teoretických, metodologických i aplikačních dilemat spojených s odlišnými řešeními vztahu člověka a okolního světa.

10.15–10.35
pauza na kávu
10.35–12.00
BLOK KULTURA, PŘÍRODA A NEOLIBERALISMUS

Naše společná přítomnost 2015: Různé kultury, jedna příroda

doc. PaedDr. Hana Horáková, Ph.D.
Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Metropolitní univerzita Praha

Postsocialistická etnografie venkovské krajiny v čase „dobrovolné“ mobility: neoliberalismus a „místní“ kultura

Politická a ekonomická restrukturalizace započatá po roce 1989 v zemích střední a východní Evropy ovlivnila zásadním způsobem veškerou sociální realitu těchto zemí, venkov nevymáhá. Značný dopad měly tyto změny na malé odlehle venkovské obce umístěné v turisticky atraktivních lokalitách, které ve snaze zastavit celkový úpadek nahradily propad tradičních forem obživy sektorem služeb. Postproduktivistická tranzice se nejvýrazněji projevuje v novém pojetí a využití klíčových venkovských zdrojů – krajiny a komunity. Se zvyšující se diferenciací sociálního složení venkova se krajina jako mnohočetné významové a hodnotové pole stává předmětem sporů a soupeření. Významným činitelem této proměny byl v ČR příchod mezinárodního turismu ve formě tzv. holandských vesniček (mezinárodní, exogenní forma turismu a dobrovolné mobility), který významně přispívá ke komercializaci a komodifikaci venkovských zdrojů a narušuje tak představy o „nedotčené“ přírodě a venkovské idyle. To bude rozebráno na příkladu Lipna nad Vltavou, „holandské vesničky“ par excellence, jehož venkovský prostor a krajina se změnily v jeviště pro rekreační a turistické aktivity. Etnografie lipenské komunity z antropologické perspektivy odhalí povahu sporu o venkovskou krajinu jako střet vize a praxe neoliberálního řádu, ztělesněného klíčovými aktéry (místní politické a podnikatelské elity, média) a původní představou o využívání venkovské krajiny (nekompetitivní kultura, kompatibilita kulturní a environmentální praxe). Příspěvek ukazuje, že zachování „hodnotné“ krajiny lze realizovat prostřednictvím komunitní participace, která je však ztížena neblahým dědictvím socialismu.

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.
Katedra sociálních věd, FF Univerzita Pardubice

Bolívie: mezi modernitou a eko-indiány

Bolívie je jedním z nejvýznamnějších představitelů latinskoamerické tzv. „růžové vlny“, skupiny zemí, které na počátku nového milénia explicitně odmítly ideologii neoliberálního kapitalismu a pokoušejí se (více či méně úspěšně) hledat alternativní „třetí cestu“. V případě Bolívie je tato změna spojena nejen s prosociální levicovou politikou orientací, ale také s důrazem na environmentální udržitelnost. V čele země stojí historicky první domorodý prezident, který, zcela v souladu se západním stereotypem „ekologického indiána“, na půdě mezinárodních institucí bojuje za práva matky Země. Bolívie jako jedna z prvních zemí světa zakotvila práva přírody i ve své legislativě. Za klíčový morálně-etický princip bolivijského státu je považován princip „dobrého života“, inspirovaný domorodými kosmovizemi. Na druhou stranu je ale Bolívie zapojena do globálního trhu a její sociální politika bytostně závisí na příjmech z těžby a vývozu nerostných surovin. Je možné vytvořit alternativní verzi ekologicky udržitelné modernity?

12.00–13.00

pauza na oběd

13.00–14.20

BLOK ROZVOJ, NEBO OCHRANĀŘSTVÍ?

Mgr. Jan Prouza

Katedra politologie, FF Univerzita Hradec Králové

„Sekyra zapomíná, strom si pamatuje“: environmentální hrozby v západní Africe

Životní prostředí je pro život společnosti velice významné, jelikož ovlivňuje její ekonomiku, sociální uspořádání i uspořádání politické. Jeho působení na společnost však není jednostranné a stejně tak můžeme říci, že společnost – tu větší, tu menší měrou – formuje či někdy spíše deformuje své životní prostředí. Na toto oboustranné působení se zaměříme na případu západní Afriky, která je často diskutována v souvislosti hned s několika závažnými environmentálními hrozbami, jako je například desertifikace, kácení dešťných pralesů, nedostatek pitné vody či fatální ničení životního prostředí v důsledku zcela necitlivé těžby ropy nadnárodními korporacemi. Představuje „moderní“ zacházení se životním prostředím radikální změnu od toho „tradičního“? Jaké jsou jeho příčiny a jaké jsou (či vbrzku mohou být) jeho následky?

doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Ústav etnologie, FF Univerzita Karlova v Praze

Kam zmizeli kasuáři? Nedorozumění při ochraně biodiverzity v Melanésii

Předmětem příspěvku bude rozbor problémů, s nimiž se potýkají nositelé projektů na ochranu biodiverzity v Melanésii. V řadě lokalit Melanésie, jež se proslavila přírodní i kulturní rozmanitostí, se v současné době ve spolupráci s nativním obyvatelstvem rozvíjejí snahy chránit místní ekosystémy. Jedná se například o projekty Wannang, Crater Mountain či YUS Conservation Area. Lokálním populacím je za aktivní pomoc nabízena finanční i materiální podpora, jejímž cílem je podpořit rozvoj místních vesnic. Důraz se klade především na vzdělávání a zdravotnickou péči. Řada těchto projektů se však potýká s problémy, jež plynou ze vzájemného neporozumění mezi ochraňáři a místními obyvateli. Zdrojem nedorozumění je zde především odlišná představa rozvoje. V příspěvku bude uvedeno řadu příkladů, na nichž bude autor demonstrovat příčiny vzájemného neporozumění zúčastněných stran.

14.20–14.40

pauza na kávu

14.40–16.00

BLOK SVĚT ZAKOUZLENÝ A ODKOUZLOVANÝ

Mgr. Andrea Preissová Krejčí, Ph.D., Mgr. Jana Mačálová

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, FF Univerzita Palackého v Olomouci

Dvoji tvář Ukrajiny: Černobylská katastrofa a okouzlený svět ukrajinského Polesí a Zakarpací

Ukrajina v současnosti poutá pozornost celé Evropy. Stejně tak přitahovala pozornost celého světa po jaderné havárii v Černobylu v roce 1986, která měla destruktivní dopady na společnost, lidské zdraví i životy, majetky a v neposlední řadě také na životní prostředí. V našem příspěvku se zaměříme na dvoji tvář Ukrajiny vyplývající ze silné dichotomie tradičního a moderního světa na území jednoho státu. Na jednu stranu zde hovoříme o dosti nízké úrovni péče o životní prostředí v modernizovaných částech Ukrajiny a o jejích negativních dopadech na přírodu i lidské zdraví, na druhou stranu je v mnohých oblastech Ukrajiny patrný tradiční způsob života i myšlení založený na tradičním sepětí člověka s přírodou a krajinou. Běžnou součástí života lidí na venkově je praxe lidového léčitelství na bázi bylinkářství, ale také lidové magie, rituálů spojených s vírou v pověry, v nadpřirozenou sílu, v existenci čarodějníc a dalších nadpřirozených bytostí, jak dokládá také náš terénní výzkum v letech 2013–2014 v oblasti ukrajinského Polesí a Zakarpací. Dosud živé myticko-magické představy tamějších obyvatel se projevují v jiném uchopování krajiny (zlá či zakázaná místa) i přírody (revenanti, domácí skřítci, rusalky, aj. bytosti), než na které jsme přivyklí. Nadpřirozeno, věroučné systémy a přesvědčení, se z představ postsovětských Evropanů vytratilo, svět již nezakoušíme jako kouzelný, který ovlivňují magické síly, čarodějové, démoni či jiné personifikované duchovní síly. Čarodějnictví, duchové, předkové, nadpřirozené bytosti, čáry a kouzla jsou přijatelné pro „přírodní národy“, které mají „okouzlený“ světový názor, nikoli pro Evropany, jejichž svět je zaplněn logickým myšlením, racionalitou a voubou, jejichž svět je „odkouzlený“, neboť vývoj vědy skoncoval dle předpokladů (Tylora či Malinowského) s magií i náboženstvím (Bowie 2008, s. 233). Na příkladu zpracování kategorií „dobré“ a „zlé síly“ se pokusíme v naší studii ukázat zbytek „kouzelného světa“ i na „starém kontinentu“.

Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Katedra kulturních a náboženských studií, PdF Univerzita Hradec Králové

Díky a navzdory Atlantiku

Bretonská příroda v kultuře a kultura v přírodě. Zdejší situace se pohledem řady evropských zemí zdá být poněkud neobvyklá – ve srovnání s naší „středoevropskou“ zkušeností obzvlášť. V zápolení s Atlantikem i v náklonnosti k němu Bretonci nemají jednoznačnou převahu, spíše se s pokorou a vědomím, že definitivně zvítězit nelze, ze všech sil drží na svém místě. Nabízí se přirovnání k majákovi, který vznikl jako lidská odpověď inspirovaná přírodním prostředím. Aby mohl obstát, nezbyvá než respektovat základní pravidla přírodního místa a vynaložit značné tvůrčí schopnosti. Stavba se potom – lépe či hůř – vzpírá nárazům živlu.

16.00–16.20

Závěrečné slovo, pozvání na večírek transkulturní komunikace a na druhý den konference

ODBORNĚ-ZÁBAVNÁ ČÁST KONFERENCE

Náplavka, Náměstí 5. května 835/10, Hradec Králové

19.00–23.00

Na programu večírku transkulturní komunikace:

prof. Thomas Hylland Eriksen, Dr. Polit.

Department of Social Anthropology, University of Oslo, Norsko

Superdiversity in European cities: A new source of tensions

Přední světový sociální antropolog přednese v angličtině příspěvek konsektivně tlumočený do češtiny. Po příspěvku následuje moderovaná diskuse.

– koncert Jana Věbrová a Milli Janatková

– volná zábava...

ÚTERÝ 24. BŘEZNA 2015

Univerzita Hradec Králové, Hradecká 1227, aula

9.00–9.15

Přivítání a zahájení konference

9.15–10.30

prof. Thomas Hylland Eriksen, Dr. Polit.

Department of Social Anthropology, University of Oslo, Norsko

An overheated world: What is the role of social science?

The present era, which can rightly be labelled the Anthropocene, is often characterised by references to global crises or challenges facing humanity as a whole today. In this lecture, I argue that the metaphor of overheating can be a useful common denominator to the main crises of globalisation, as it calls attention to accelerated change and a heightened level of activity in the realms of economy, environmental change and communication; and one may similarly, metaphorically, speak of the quest for shared traffic rules on a global roadmap where traffic is growing by the minute. Anthropologists and other social scientists are in a unique position to make sense of the current global situation. Drawing on examples from countries which are very differently positioned in relation to the global crises, the lecture shows why it is crucial to understand local life-worlds and cultural diversity in order to come to terms with the overheated global situation in a constructive way. *Konsektivně tlumočeno do češtiny.*

10.30–11.15

prof. PhDr. Václav Bělohorský, Ph.D.

sociolog a publicista

Čtyři antinomie globálního kapitalismu

Proces globalizace kapitalismu zaplétá postindustriální společnosti do problémů (antinomií), které nelze vyřešit. Každý pokus o jejich „ konečné vyřešení“ by vedl v rámci současných deficitních demokratických „negociačních režimů“ k neúnosným kulturním, politickým a sociálním konfliktům, jejichž vyústěním by byla „globální dedemokratizace“ (ta ostatně už je v běhu). První antinomií můžeme formulovat takto: počet stakeholders – lidí, kteří jsou v postindustriální komplexní společnosti zasazeni důsledky soukromého nebo veřejného rozhodování, je skandálně vyšší než počet shareholders – lidí, kteří mají legální oprávnění k rozhodování. Druhá antinomie se týká vztahu názorů a specializovaného vědění. Předpoklad, že demokracie občany motivuje k tomu, aby si formovali kvalitní názory na věci, o nichž rozhodují, je nerealistický. V globální kapitalistické společnosti je specializace jediným efektivním způsobem, jak se integrovat do celku společnosti, jediným, který se vyplácí na trhu práce, k tvorbě kvalitních názorů chybí motivace. Třetí antinomií formulujeme takto: každý specializovaný sektor pro sebe vyžaduje nezávislost na politických kritériích rozhodování, nechce být podřízen moci, která teží svůj legitimní nárok na omezení jejich autonomie odkazem na „reprezentaci celku společnosti uvnitř všech částí společnosti“; depolitizované specializované vědění vyvolává ale rozsáhlou re-politizaci sféry života, dříve depolitizovaných (například asistovaná reprodukce nebo otázka eutanázie). Čtvrtou antinomií globálního kapitalismu je to, že globalizace zvyšuje poptávku po (globálních) veřejných statcích a (globální) kolektivní akci, ale oslabuje hlavní zdroje sociálního kapitálu, který je k organizaci kolektivních akcí nutný – národní, ideologickou nebo třídní solidaritu. Současný růst neonacionalistických, neoetnických či dokonce neoneorasisitických hnutí v Evropě jsou pokusem řešit zvýšenou poptávku po sociálním kapitálu uzavřením demokratických společenství vůči „kulturním cizincům“, vůči „přistěhovalcům“.

11.15–11.35

pauza na kávu a sběr otázek pro řečníky

11.35–12.30

Moderovaná diskuse s prof. Eriksem a prof. Bělohorským

12.30–12.45

Závěrečné slovo, pozvání na dubnové akce transkulturní komunikace, poděkování

Centrum pro otázky
životního prostředí
Univerzita Karlova v Praze

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Transkulturní Komunikace

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice